



WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 lipca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Artymiuk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marek Pietruszyński

SSN Andrzej Tomczyk

Protokolant Klaudia Binienda

w sprawie **J.Ś. (Ś.)**

skazanego z art. 209 § 1 i 1a k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.,

w dniu 19 lipca 2023 r.,

kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego na korzyść skazanego

od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Siedlcach z dnia 24 marca 2021 r.,

sygn. akt II K 170/21,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Rejonowemu w Siedlcach do ponownego rozpoznania.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 24 marca 2021 r., sygn. akt II K 170/21, Sąd Rejonowy w Siedlcach uznał J.Ś. za winnego tego, że „w okresie od października 2018 r. do lipca 2019 r. oraz od czerwca 2020 r. do 31 października 2020 r. w S. w woj. [...] uchylał się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości wyrokiem Sądu Okręgowego w L. o sygn. akt III C [...], ustalającego wysokość alimentów na kwotę po 400 złotych miesięcznie na rzecz dzieci G. i J.Ś., przy czym

łączna zaległość przekracza równowartość co najmniej trzech świadczeń okresowych, a opóźnienie zaległego świadczenia wynosi ponad trzy miesiące, przez co naraził dzieci na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych”, tj. czynu z art. 209 § 1 i 1 a k.k., za to – na podstawie art. 209 § 1 a k.k. – wymierzył mu karę pięciu miesięcy pozbawienia wolności, której wykonanie w oparciu o przepisy art. 69 § 1 i 2 k.k. w zw. z art. 70 § 1 k.k. warunkowo zawiesił na okres próby dwóch lat. Jednocześnie Sąd ten na mocy:

- art. 72 § 1 pkt 1 k.k., nałożył na oskarżonego, w okresie próby, obowiązek informowania Sekcji Wykonawczej Sądu Rejonowego w Siedlcach, w terminie raz na kwartał, na piśmie o przebiegu okresu próby,
- art. 72 § 1 pkt 3 k.k., nałożył na oskarżonego, w okresie próby, wykonywanie ciążącego na nim obowiązku łóżenia na utrzymanie dzieci G. i J. Ś.,
- przepisów regulujących koszty w postępowaniu sądowym zasądził od oskarżonego na rzecz Skarbu Państwa opłatę oraz koszty postępowania.

Wobec niezaskarżenia przez żadną ze stron orzeczenie to uprawomocniło się z dniem 1 kwietnia 2021 r. w pierwszej instancji (k. 84 - akta o sygn. II K 170/21).

Postanowieniem z dnia 27 lipca 2022 r., sygn. akt IV Ko 1172/22, Sąd Rejonowy Lublin – Zachód w Lublinie zarządził wobec skazanego J.Ś. wykonanie kary 5 miesięcy pozbawienia wolności orzeczonej wyrokiem Sądu Rejonowego w Siedlcach z dnia 24 marca 2021 r. w sprawie II K 170/21 (k. 144 powołanych wyżej akt).

Kasację, w trybie art. 521 § 1 k.p.k., od wyroku Sądu Rejonowego w Siedlcach na korzyść J.Ś. złożył Prokurator Generalny, zaskarżając orzeczenie to w całości. Kwestionowanemu rozstrzygnięciu zarzucił: „rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa karnego procesowego, a mianowicie art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k. i art. 366 § 1 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. oraz art. 410 k.p.k., polegające na zaniechaniu wyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy, dotyczących uprzedniej karalności oskarżonego oraz nienależytym uwzględnieniu, wynikających z ujawnionego na rozprawie materiału dowodowego, okoliczności związanych z dokonywaniem przez komornika sądowego, na rzecz małoletnich pokrzywdzonych, wypłat pieniędzy potrącanych z wynagrodzenia uzyskiwanego przez oskarżonego w okresie od lipca 2019 r. do czerwca 2020 r. i nierozważeniu ich

w aspekcie realizacji znamion występku niealimentacji, co doprowadziło do wadliwego - również z rażącym naruszeniem prawa materialnego, tj. art. 209 § 1 i 1a k.k. - określenia przypisanego J.Ś. czynu i skazania go wyrokiem z dnia 24 marca 2021 r., sygn. akt II K 170/21, za cały zarzucany mu aktem oskarżenia czyn z art. 209 § 1 i 1a k.k., popełniony w okresie od października 2018 r. do lipca 2019 r. oraz od czerwca 2020 r. do 31 października 2020 r., podczas gdy za występki na szkodę tych samych małoletnich pokrzywdzonych, zamykający się w granicach od 1 marca 2018 r. do 16 stycznia 2019 r., oskarżony został już uprzednio prawomocnie skazany wyrokiem nakazowym Sądu Rejonowego w W. z dnia 7 maja 2019 r., sygn. akt VIII K [...].”.

W konsekwencji autor kasacji wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd Rejonowy w Siedlcach.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja Prokuratora Generalnego okazała się oczywiście zasadna, co umożliwiło jej rozpoznanie i uwzględnienie na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

Dokonana przez Sąd Najwyższy analiza opisów czynów przypisanych oskarżonemu w wyrokach Sądu Rejonowego w Siedlcach z dnia 24 marca 2021 r. w sprawie o sygn. akt II K 170/21 i Sądu Rejonowego w W. z dnia 7 maja 2019 r. w sprawie o sygn. akt VIII K [...], pozwala bezspornie przyjąć, że dotyczą one tego samego oskarżonego – J.Ś.. Ponadto czyny te zostały popełnione na szkodę tych samych małoletnich pokrzywdzonych – dzieci oskarżonego – G. i J.Ś.. Z kolei z zestawienia okresów występków, przypisanych oskarżonemu na mocy wskazanych już wyroków wynika, iż zaskarżony niniejszą kasacją wyrok ustalił czas popełnienia przez skazanego występku z art. 209 § 1a k.k. tak, że pokrywał się on częściowo z uprzednim prawomocnym skazaniem w okresie od października 2018 r. do 16 stycznia 2019 r., a nadto wykraczał poza ten okres (od 17 stycznia do lipca 2019 r. oraz od czerwca 2020 r. do 31 października 2020 r.). W obu orzeczeniach Sądów Rejonowych - w Siedlcach oraz w W. – ujęte zostało to samo rozstrzygnięcie sądu cywilnego, dotyczące obowiązku alimentacyjnego, to jest wyrok Sądu Okręgowego w L. z dnia 4 grudnia 2011 r., sygn. akt III C [...].

Przepis art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k. nakazuje precyzyjne - jak to tylko możliwe w realiach danej sprawy - określenie czasu popełnienia przestępstwa. Co więcej, w opisie czynu przypisanego należy zawrzeć nie tylko określenie sposobu popełnienia przestępstwa, jego ewentualne skutki, rodzaj atakowanego dobra chronionego prawem, ale także czas i miejsce jego popełnienia. Precyzyjne ustalenie czasu popełnienia przestępstwa ma istotne znaczenie dla pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 marca 2019 r., IV KK 58/19 i z dnia 20 kwietnia 2017 r., V KK 39/17).

Trafnie stwierdził Prokurator Generalny we wniesionym nadzwyczajnym środku zaskarżenia, że rozpoznając niniejszą sprawę Sąd Rejonowy w Siedlcach dopuścił się rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa karnego procesowego. Nie dopełnił bowiem ustawowego obowiązku wszechstronnej weryfikacji wszystkich istotnych okoliczności sprawy i w efekcie zaniechał poczynienia prawidłowych ustaleń w przedmiocie całej faktycznej i prawnej sytuacji oskarżonego, nieprawidłowo ustalając okresy niealimentacji, za jakie J.Ś. mógł zostać pociągnięty do odpowiedzialności karnej. Na gruncie niniejszej sprawy istniały bowiem wątpliwości co okresów niealimentacji, które jasno wynikały z analizy informacji znajdujących się w Krajowym Rejestrze Karnym. Tymczasem Sąd *meriti* nie zbadał należycie całej sytuacji prawnej oskarżonego, ukształtowanej wszystkimi wydanymi wobec niego prawomocnymi wyrokami, do czego był obowiązany zgodnie z treścią art. 213 § 1 k.p.k., wskazującego na potrzebę ustalenia m.in. danych o karalności oskarżonego. W celu urzeczywistnienia zasady prawdy materialnej ujętej w art. 2 § 2 k.p.k. konieczne było wyciągnięcie należytych wniosków z informacji Krajowego Rejestru Karnego znajdujących się w aktach sprawy (k. 79 - akta o sygn. II K 170/21), w której treści odnotowano, prawomocny z dniem 15 czerwca 2019 r. wyrok nakazowy Sądu Rejonowego w W. z dnia 7 maja 2019 r., sygn. akt VIII K [...], skazujący J.Ś. za występki z art. 209 § 1 k.k.

Uwadze Sądu Rejonowego w Siedlcach, procedującego w analizowanej sprawie, uszła również w tym kontekście treść zeznań złożonych przez matkę małoletnich pokrzywdzonych – K.Ś., która na etapie postępowania przygotowawczego wskazała, że: „J. już miał sprawę o niealimentację, która była prowadzona w W.” (k. 23 – akta o sygn. II KK 170/23). Te depozycje, po ich

odczytaniu w toku rozprawy głównej przez Sąd, świadek podtrzymała (k. 82 akta o sygn. II KK 170/23).

Na gruncie analizowanej sprawy, której przedmiotem było ustalenie odpowiedzialności karnej oskarżonego z tytułu popełnienia przestępstwa niealimentacji, jak już wcześniej nadmieniono, kluczowe znaczenie miało precyzyjne określenie ram czasowych popełnionego przestępstwa, dlatego zaniechanie uzyskania odpisu wskazanego wcześniej wyroku nakazowego z dnia 7 maja 2019 r., sygn. akt VIII K [...], jawi się jako uchybienie szczególnie rażące.

Należy przy tym wyraźnie zaznaczyć, że przedstawiona wcześniej sytuacja procesowa nie skutkowała, jak mogłoby się wydawać, wystąpieniem w realiach rozpoznawanej sprawy bezwzględnej przyczyny odwoławczej w postaci *rei iudicatae*. Zgodnie bowiem z utrwalonym w orzecnictwie Sądu Najwyższego poglądem, przeszkoda procesowa z art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. zachodzi wyłącznie w sytuacji, gdy okresy obu przypisanych oskarżonemu czynów pokrywają się ze sobą i są identyczne, względnie, gdy okres ustalony w sprawie następnej został w całości objęty skazaniem w sprawie rozpoznawanej poprzednio, prawomocnie już zakończonej (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 13 czerwca 2023 r. IV KK 138/23; 15 listopada 2022 r. V KK 420/22; 9 sierpnia 2017 r., sygn. akt II KK 222/17). W judykatach tych Sąd Najwyższy uznał jednocześnie, iż w wypadku przestępstw wielokrotnych, do których należy występki z art. 209 § 1 k.k., nie występuje stan rzeczy osądzonej, jeśli uprzednie prawomocne skazanie dotyczy tylko fragmentu zarzucanego później czynu. Uchylenie się od obowiązku alimentacyjnego w okresie nieobjętym prawomocnym skazaniem jest już nowym czynem przestępnym, pociągającym dalszą odpowiedzialność karną, przy czym granice czasowe kolejnego przestępstwa powinny być dokładnie określone, z uwzględnieniem treści poprzedniego wyroku skazującego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2002 r., sygn. akt V KK 10/02).

W niniejszej sprawie, przypisany oskarżonemu występki uchylenia się od wypełniania obowiązku alimentacyjnego wykracza poza okres objęty uprzednim prawomocnym skazaniem. Wobec czego uznać należy, jak zasadnie zarzucił skarżący, że Sąd Rejonowy w Siedlcach dopuścił się rażącego naruszenia art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k., które w istotny sposób wpłynęło na treść orzeczenia. W konsekwencji

tego uchybienia, jak już wcześniej podniesiono, doszło do dwukrotnego skazania J.Ś. za ten sam fragment czynu (od października 2018 r. do 16 stycznia 2019 r.), polegającego na niealimentacji na rzecz tych samych pokrzywdzonych: G. i J. rodzeństwa Ś..

Podzielić należy też i te twierdzenia autora kasacji, że Sąd Rejonowy w Siedlicach – uchybiając dyspozycji art. 410 k.p.k. – nie uwzględnił, wynikających ze zgromadzonego materiału dowodowego, okoliczności odnoszących się do potrącania przez komornika sądowego w okresie od lipca 2019 r. do czerwca 2020 r., na poczet zasądzonych alimentów, części wynagrodzenia uzyskiwanego przez oskarżonego (k. 42 – akta o sygn. II KK 170/23) oraz wypłat środków finansowych w pełnej zasądzonej kwocie, tj. po 400 złotych miesięcznie na rzecz każdego z uprawnionych małoletnich, realizowanych przez komornika sądowego od października 2019 r. do czerwca 2020 r. (k. 9 – akta o sygn. II KK 170/23). Uwzględnienie powyższych okresów, w ramach których komornikowi udało się wyegzekwować środki finansowe od oskarżonego, w zestawieniu z okresem przypisanego mu występku i ich karnoprawną oceną przez pryzmat ustawowych znamion czynu zabronionego z art. 209 § 1 k.k., powinno prowadzić do uznania, że w okresie, kiedy były dokonywane zajęcia komornicze na poczet zasądzonych alimentów nie doszło do realizacji ustawowych znamion występku niealimentacji.

Trafnie w związku z tym zwrócił uwagę Prokurator Generalny, że sąd *meriti* nie nadał tej okoliczności należytego waloru i pomimo, iż wynikała ona ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego oraz miała istotne znaczenie dla wydanego rozstrzygnięcia, nie została właściwie uwzględniona w procesie wyrokowania, do czego Sąd był zobowiązany na mocy dyspozycji art. 410 k.p.k. W konsekwencji powyższego, zaskarżony niniejszą kasacją wyrok nie może zostać uznany jako rozstrzygnięcie będące wynikiem analizy całokształtu ujawnionych w sprawie okoliczności (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia: 4 listopada 2020 r., sygn. akt V KK 401/20 i z dnia 16 lutego 2021 r., sygn. akt V KK 524/20).

Wobec przytoczonych wyżej okoliczności należy się wreszcie zgodzić z wnoszącym kasację, że nie budzi wątpliwości, iż opisane uchybienia w istotny sposób wpłynęły na treść orzeczenia, albowiem doszło do wadliwego określenia czasu popełnienia przez J.Ś. przypisanego mu czynu. W kontekście uprzedniego

prawomocnego skazania wyrokiem nakazowym Sądu w W. o sygn. akt VIII K [...], Sąd *meriti* był władny do dokonania karnoprawnej oceny zachowania oskarżonego jedynie w odniesieniu do „pozostałego” do osądzenia okresu, zawierającego się w granicach od 17 stycznia 2019 r. do lipca 2019 r. oraz od czerwca 2020 r. do 31 października 2020 r. Uwzględniając natomiast informacje odnoszące się do skutecznie przeprowadzonego postępowania egzekucyjnego, z przedmiotowego okresu należało również wyeliminować lipiec 2019 r. oraz czerwiec 2020 r., w konsekwencji czego okres prawidłowo przypisanego J.Ś. występku niealimentacji powinien obejmować łącznie jedynie około dziewięciu miesięcy.

Zasadnie zauważył autor nadzwyczajnego środka zaskarżenia, że taki przedział czasowy wypełnia ustawowe znamię występku niealimentacji, stanowiące o co najmniej trzymiesięcznym uchyłaniu się od obowiązku łożenia na utrzymanie osoby uprawnionej, jednakże w zestawieniu z przypisanym oskarżonemu występkiem z art. 209 § 1 i 1a k.k., jako trwającym łącznie piętnaście miesięcy stwierdzić należy, iż powyższe mogło znacząco zaważyć zarówno na wyborze rodzaju, jak i wymiarze kary finalnie orzeczonej wobec J.Ś..

W oparciu o przytoczoną argumentację, Sąd Najwyższy uwzględnił kasację Prokuratora Generalnego, uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w Siedlcach do ponownego rozpoznania, gdyż dopiero prawidłowa ocena, dokonana po odpowiednim uzupełnieniu materiału dowodowego sprawy, z uwzględnieniem wszystkich istotnych okoliczności przedmiotowej sprawy, pozwoli adekwatnie rozważyć zakres ewentualnej odpowiedzialności karnej oskarżonego.

[K.K.]

[as]